

## **Liikenne- ja potilasvahinkolautakunnalta pyydetty asiantuntijalausunto koskien säädettävää lakia sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä**

### *Lakiesityksestä ja sen tavoitteista*

Lakiesityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä, jolloin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimivien muutoksenhakulautakuntien jäsenten sidonnaisuuksia koskevat tiedot rekisteröitäisiin jatkossa samaan Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämään sähköiseen rekisteriin kuin tuomareiden sidonnaisuudet ja sivutoimet. Samalla muutettaisiin lautakuntia koskevia lakeja, kumottaisiin tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä annettu laki ja korvattaisiin se uudella lailla, jossa uuden rekisterin nimeksi tulisi sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteri.

Esityksen tavoitteena on lisätä muutoksenhakulautakuntien sekä liikenne- ja potilasvahinkolautakunnan päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä helpottamalla yleisön tiedonsaantia lautakuntien jäsenten mahdollisista sidonnaisuuksista.

### *Liikenne- ja potilasvahinkolautakunnasta*

Liikenne- ja potilasvahinkolautakunnasta säädetyin lain (959/2019) 1 §:n mukaan liikenne- ja potilasvahinkolautakunta on riippumaton ja puolueeton liikenne- ja potilasvahinkoasioita käsittelevä oikeussuojaelin. Lautakunnan tehtävänä on antaa ratkaisusuosituksia ja lausuntoja yksittäisissä liikennevakuutuslain (460/2016), liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) ja potilasvakuutuslain (948/2019) mukaisissa korvausasioissa ja tarvittaessa myös yleisiä mainittujen lakien soveltamista koskevia suosituksia. Lautakunnan tulee pyrkiä korvauskäytännön yhtenäistämiseen sekä liikenne- ja potilasvahinkoja koskevan yleisen tiedonsaannin edistämiseen tiedottamalla toiminnastaan ja ratkaisukäytännöstään.

Lautakunnassa on kaksi osastoa, joista toinen käsittelee liikennevahinkoasioita ja toinen käsittelee potilasvahinkoasioita. Lautakunnasta säädetty laki (jäljempänä lautakuntalaki) tuli voimaan 1.1.2021 ja samalla lakkasi aiemmin erillään toimineiden liikennevahinkolautakunnan ja potilasvahinkolautakunnan toiminta.

Lautakunnan liikennevahinko-osasto on myös kuluttajariitojen vaihtoehtoisesta riidanratkaisusta annetun direktiivin (ADR-direktiivi) mukainen riidanratkaisuelin.

Lautakuntalain 3,1 §:n mukaan lautakunnassa on puheenjohtaja, kuusi varapuheenjohtajaa ja neljätoista muuta jäsentä sekä kaksikymmentäkuusi varajäsentä. Puheenjohtaja ja yksi varapuheenjohtajista ovat päätoimisia.

Vuoden 2022 aikana lautakunnan liikennevahinko-osastolle saapuneista 1 916 ratkaisusuosituspyyntöistä 1 107 tuli liikennevakuutuslaitoksilta ja 809 vahinkoa kärsineiltä tai korvauksen hakijoilta. Potilasvahinko-osaston tekemissä 1 220 ratkaisussa vuoden 2022 aikana ratkaisusuosituksen pyytäjänä oli korvauksen hakija 1 038 tapauksessa, potilasvakuutuskeskus 171 tapauksessa, ja vakuutuksenottaja 8 tapauksessa. Lisäksi yhdessä tapauksessa ratkaisusuosituksen pyytäjänä oli muu vakuutuslaitos ja kaksi lausuntopyyntöä tuli tuomioistuimelta.

Moni lautakunnan juristijäsenistä työskentelee päätoimisesti tuomioistuinlaitoksen palveluksessa.

#### *Sidonnaisuusilmoitukset liikenne- ja potilasvahinkolautakunnassa*

Lautakuntalain 5,2 §:n mukaan lautakunnan puheenjohtajaksi, varapuheenjohtajaksi ja jäseneksi esitettävän on ennen tehtävään nimittämistä annettava sosiaali- ja terveysministeriölle valtion virkamieslain (750/1994) 8 a §:n 1 momentissa tarkoitettu selvitys sidonnaisuuksistaan. Tehtävän aikana tapahtuneista sidonnaisuuksista koskevista muutoksista on viipymättä ilmoitettava sosiaali- ja terveysministeriölle ja lautakunnalle. Tämä säännös lisättiin lakiin liikenne- ja viestintävaliokunnan ehdotuksesta, koska valiokunta piti erittäin tärkeänä, että lautakunnassa kiinnitetään erityistä huomiota sen työhön osallistuvien sidonnaisuuksien ja puolueettomuuden selvittämiseen.

Kuten lakiesityksessä on todettu, sidonnaisuusilmoitusten vastaanottajaksi on lautakuntalaissa säädetty sosiaali- ja terveysministeriö, mutta tässäkin laissa ei säädetä ilmoitusten säilyttämisestä tai niiden rekisteröinnistä. Tähän puutteeseen ja sen seurauksiin on apulaisoikeuskansleri perustellusti kiinnittänyt huomiota ja esittänyt lainsäädännön täsmentämistä.

Liikenne- ja potilasvahinkolautakunnan (jäljempänä myös liipo) kokemusten mukaan sidonnaisuusilmoitusten edellyttäminen lautakunnan jäseniltä ei ole käytännössä aiheuttanut ongelmia. Asia erikseen on se, että varsinkin liikennevahinko-osastolla asiantuntevien ja korvausasioista perillä olevien esteettömien lääkärijäsenten saaminen mukaan lautakuntatyöskentelyyn on ollut haasteellista. Tämä ei kuitenkaan johdu sidonnaisuusilmoitusmenettelystä.

Liikenne- ja potilasvahinkolautakunnan jäsenten nimet ja ammattinimikkeet on esitetty lautakunnan verkkosivuilla. Tarkempia yhteystietoja ei ole verkkosivuilla ilmoitettu, koska on ilmennyt tapauksia, joissa korvauksen- tai muutoksenhakija on pyrkinyt vaikuttamaan asiassaan suoraan yksittäisiin jäseniin. Lakiehdotuksen vaikutusarviointiosassa onkin tuotu esiin kysymys siitä, voisiko sidonnaisuustietojen lisääntyneet julkisuus lisätä tällaisia suoria yhteydenottoja, mikä voisi johtaa siihen, että kyvykkäitä asiantuntijoita olisi entistä vaikeampi pitää mukana lautakuntatyöskentelyssä. Nähdäksemme ehdotettu tiedonsaantioikeus ei kuitenkaan ainakaan merkittävästi lisää tätä riskiä. Käytännössä lautakunnan toiminnan objektiivisuutta koskevia väitteitä esitetään lautakunnalle vain vähän, ja silloinkin epäilykset perustuvat useimmiten lautakunnan rahoitukseen tai tiettyjen ammattiryhmien jäsenten keskinäiseen väitettyyn solidaarisuuteen.

#### *Lakiehdotuksesta*

Lakiesityksen valmistelussa sosiaali- ja terveysministeriö on kuullut asianosaisia lautakuntia, ja jatkovalmistelussa on myös huomioitu lausunnonantajilta tullut palaute. Lakiehdotus vastaa nähdäksemme sitä, mitä valmisteluvaiheessa on keskusteltu esityksen valmistelijoiden ja lautakuntien edustajien kesken. Lautakunnan näkökulmasta lakiluonnos on nyt esitetyssä muodossaan perusteltu eikä esityksestä ilmene mitään, joka antaisi lautakunnalle aihetta kriittiseen arviointiin.

Kuten lautakunnan puolesta on jo valmisteluvaiheessa todettu, lautakunta kannattaa lakiehdotusta ja pitää esitettyä rekisteriä ja tiedonsaantimahdollisuutta tarkoituksenmukaisina keinoina lisätä osaltaan luottamusta lautakunnan toiminnan riippumattomuuteen ja avoimuuteen, ilman että lautakunnan jäsenten yksityiselämän suojaa tarpeettomasti vähennettäisiin.

Lautakunnan jäsenten eli rekisteröityjen asemaan ja oikeuksiin soveltuisi yleinen tietosuoja-asetus ja sitä täydentävä kansallinen sääntely. Rekisteristä annettavassa laissa säädettäisiin lisäksi tietojen luovuttamisesta ja niiden rekisteristä poistamisesta, mikä määrittäisi tietojen säilytysajan rekisterissä. Lakiehdotuksen mukaan tietoja voisi hakea rekisteristä vain yksittäisinä hakuina. Saadun lausuntopalautteen perusteella lakiehdotuksen eräitä kohtia on täsmennetty muun muassa luovutettavien tietojen osalta.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin erikseen tietojen rekisteröimisestä ja niiden luovutuksesta. Rekisteröityä koskevat salassa pidettävät tiedot, henkilötunnus sekä eräät erikseen määriteltävät tiedot voitaisiin luovuttaa rekisteristä ainoastaan niille tahoille, joiden oikeudesta saada nämä tiedot erikseen säädettäisiin laissa.

Lakiehdotuksen mukaan rekisteriin voisi sisältyä tietosuojasetuksessa mainittuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, joskin vain satunnaisesti. Olemme tästä samaa mieltä: kun sidonnaisuusilmoitusmenettelystä ja ilmoitettavista tiedoista annetaan jäsenille oikeaa tietoa, riski tällaisten tietojen päätyemisestä rekisteriin on erittäin pieni. Joka tapauksessa näidenkin tietojen käsittelyä voidaan nähdäksemme pitää sallittuna voimassa olevan tietosuojalainsäädännön mukaan lakiehdotuksessa mainituin perustein.

Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvien tietojen osalta ongelma on käytännössä lähinnä siinä, että eri jäsenillä voi olla hyvinkin erilaisia näkemyksiä siitä, mikä on ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa sidonnaisuuksista. Tätä ongelmaa ei kuitenkaan voi lainsäädännöllä tyhjentävästi ratkaista, vaan kyse on lähinnä siitä, että jäsenet saavat oikeaa ja riittävän täsmällistä tietoa ilmoitusvelvollisuutensa sisällöstä.

Lakiehdotuksen mukaan tietojen haku tapahtuisi samoin kuin nykyisinkin ammattituomareiden kohdalla: hakuperusteena käytettäisiin henkilön nimeä ja haut olisivat yksittäisiä. On kuitenkin huomattava, että koska asioita lautakunnassa ratkaistaan eri jaostoissa ja kokoonpanoissa, muutoksenhakija ei voi etukäteen tietää, ketkä tulevat osallistumaan hänen asiansa ratkaisuun, vaan kyse on lähinnä jälkikäteisestä sidonnaisuuksien tarkistamisesta.

Sidonnaisuus- ja muutosilmoitusten vastaanottajina toimisivat ministeriö ja kyseinen lautakunta. Nykykäytäntöön tämä ei liikenne- ja potilasvahinkolautakunnan osalta toisi muutosta, koska näin menetellään jo nykyisinkin. Lautakunnan käsityksen mukaan ainakaan toistaiseksi ei ole tarvetta avata teknistä rajapintaa tai muuta katseluyhteyttä tähän rekisteriin, kun lautakunta joka tapauksessa ilmoitusten saajana tulisi tietoiseksi jäsentensä sidonnaisuuksista ja niiden muutoksista. Ja käytännössä jäsenet ovat ottaneet sidonnaisuuskysymyksiään esille oma-aloitteisestikin, jos niihin on liittynyt tulkintakysymyksiä.

Rekisteriä ja Liipoa koskevan lain muutosehdotuksessa on mainittu ainoastaan lautakunnan jäsenet, ei erikseen puheenjohtajia, jotka toki ovat myös lautakunnan jäseniä liipolain 3 §:n otsikon mukaisesti. Toisaalta lautakuntalain 4 ja 5 §:ien otsikoissa on mainittu erikseen puheenjohtajat ja jäsenet muun muassa heidän erilaisten kelpoisuusvaatimusten ja toisistaan poikkeavien toimikausiensa vuoksi. Toki ehdotetussa muodossaankin lienee jokaiselle selvää, että ilmoitusvelvollisuus koskee myös lautakunnan päätoimista puheenjohtajaa, päätoimista varapuheenjohtajaa ja sivutoimisia puheenjohtajia, mutta ehdotamme harkittavaksi, onko etenkin lautakuntalain

5 §:n 2 momentista perusteltua jättää pois maininta puheenjohtajasta ja varapuheenjohtajasta.

Yhteenvedona voi todeta, että liikenne- ja potilasvahinkolautakunnan tähänastisten kokemusten perusteella sidonnaisuusilmoitusmenettely on osoittautunut toimivaksi.

Helsingissä 25.1.2023

Juha Mikkola

puheenjohtaja

liikenne- ja potilasvahinkolautakunta